

فعل (بخش 1)

فعل از مهمترین جز یک جمله است و گاهی فعل به تنهایی وظیفه یک جمله را انجام میدهد. مثلا زمانیکه میگوئیم "بیا" شنونده میدانند که منظور ما چیست.

فعل کلمه است که دلالت به کار انجام شده، یا واقعه و یک وضعیت را نماید مثل دویدن، خوابیدن، زیستن و بودن.

معمولا هر فعل در زبان دری و فارسی حاوی پنج مفهوم زیر است:

1. زمان (گذشته، حال و آینده)
2. شخص (متکلم، مخاطب و غائب)
3. وجه (اخباری، التزامی، شرطی، امری، وضعی و مصدری)
4. انجام کار یا رویداد حالت
5. نمود

در هر فعل یک جز ثابتی وجود دارد که به آن "بن" میگویند و بن دونوع است: بن گذشته و بن حال.

در فعل مفهوم شخص وجود دارد یعنی گوینده فعل را بخود نسبت دهد یا شخص دیگری. فعل ازین زاویه به سه دسته تقسیم میگردد.

الف: اول شخص یا متکلم

ب: دوم شخص یا مخاطب

سوم شخص یا غایب

در فعل مفهوم مفرد یا جمع بودن وجود دارد.

بن فعل

بن مضارع: ساختهای زمان حال (مضارع) و امر از آن ساخته میشود.

ساخت های زمان حال و امر

اجزای که پیش از بن می آید	بن مضارع	اجزای که پس از بن می آید
می	خور	م
می	خور	ی
می	خور	د
ب	خور	ید
ب	خور	ند

بن ماضی: ساختهای که زمان گذشته و آینده از آن ساخته میشود

ساختهای زمان گذشته و آینده

اجزای که پیش از بن می آید	بن ماضی	اجزای که پس از بن می آید
	خورد	م
	خورد	ه ام
	خورد	ه ای
	خورد	می
	خورد	می
	خورد	ه بودیم
	خورد	ه باشید
	خورد	ه بوده ایم
	خورد	خواهی

شناسه: جزئی که در فعل شخص را نشان میدهد

شخص	مفرد یا جمع	شناسه	در فعل که زمان حال را نشان میدهد	در فعل که زمان گذشته را نشان میدهد
اول شخص	مفرد	(- م)	خوردم	خوردم
دوم شخص	مفرد	(- ی)	خوردی	خوردی
سوم شخص	مفرد	(- د)	خورد	خورد
اول شخص	جمع	(- یم)	خوردیم	خوردیم
دوم شخص	جمع	(- ید)	خوردید	خوردید
سوم شخص	جمع	(- ند)	خوردند	خوردند

مصدر:

کلمه ای که مفهوم اصلی فعل را بدون اینکه زمان و شخص آن مشخص باشد می‌رساند.

خورد + ن = خوردن

بن ماضی + - ن

مصدر جعلی:

از کلمه ای مثل اسم فعل بسازیم مصدر آنرا جعلی می گویند. مانند چربیدن و بلعیدن.

تمرینات

1. فعل چیست؟
2. هر فعل در زبان دری در برگیرنده چه مفاهیم است؟
3. فعل از لحاظ زمانی بطور کلی به چند بخش تقسیم میگردد؟
4. فعل از لحاظ وجهه به چند دسته تقسیم میشود؟
5. جز ثابت فعل را چه می نامند و چند نوع است؟
6. مفهوم شخص در فعل چگونه است؟
7. مصدر چیست؟
8. شناسه در فعل چیست؟
9. خانه های خالی در جدول زیر را پر کنید

اجزائی که پیش از بن می آید	بن مضارع	اجزای که بعد از بن می آید
	نوشت	

10. خانه های خالی را پر کنید

شخص	مفرد یا جمع	شناسه	در فعل که زمان حال را نشان میدهد	در فعل که زمان گذشته را نشان میدهد
اول شخص	مفرد		روم	
دوم شخص	مفرد			
سوم شخص	مفرد			
اول شخص	جمع			
دوم شخص	جمع			
سوم شخص	جمع			